

Dansk Naturhistorisk Forening

Indhold

- Mødekalender forår 2017
- Resuméer af foredrag
- Indkaldelse til årets ordinære generalforsamling
- Indkaldelse til indstillinger for det Schibbye'ske præmielegat
- Medlems E-mail adresser til mailingliste

Mødekalender forår 2017

- Torsdagsforedrag i Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

- 23/02 19.30 Mag. Scient. Bent Lauge Madsen :
Vandløbslov og vandløbskvalitet: 30 års erfaringer.
- 09/03 19.30 Lektor emeritus Niels Bonde:
2017 ekskursion til Nord Italien
- 16/03 19.30 Seniorforsker Bertel Nilsson (De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland, GEUS) :
Sammenhængen mellem grundvand, søer og biologiske forhold
- 23/03 19.30 Professor Jens M. Olesen (Bioscience, Århus universitet):
Økologiske netværk på øer
- 06/04 19.30 Biolog og videnskabsforfatter Hanne Strager:
Det store ædegilde. Observationer af spækhuggere og pukkelhvaler - oven vande og undervands - i Nordnorge.
- 20/04 19.30 PhD. Student Brett C. Gonzalez (Institute of biology, KU):
The allure of cave scale worms: investigating their phylogenetic positions, unique morphologies, and adaptations
- 04/05 18.30 Skov- og Landskabsingeniør Jens Vinge:
Udsætning af elg i Lille Vildmose, Danmark
BEMÆRK VENLIGST TIDSPUNKT
- 04/05 19.30 Ordinær generalforsamling

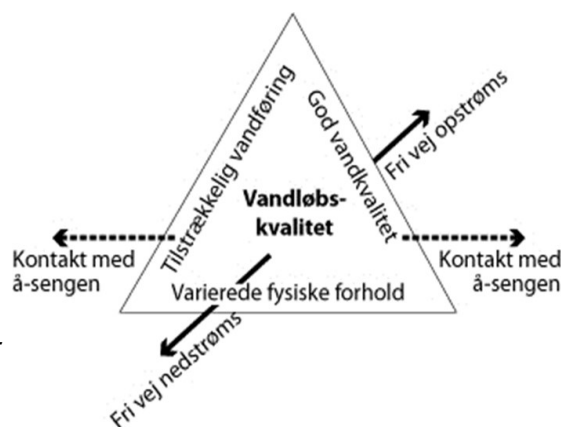
NB: Påkrævede parkeringstilladelser udleveres ved hvert foredrag.

Vandløbslov og vandløbskvalitet: 30 års erfaringer

Mag. Scient. Bent Lauge Madsen

Vandløbene er landskabets vener, der afleder "det overskydende" vand. De er skabt af, og de vedligeholdes af det strømmende vands kræfter. Undervejs mod havet skaber og vedligeholder disse "fluviale" kræfter gentagne, varierede og forudsigelige mønstre af levesteder for specialiserede dyr og planter i vandløbet og i dets nærmeste omgivelser: Åsengen. Den økologiske "driver" er de gentagne forstyrrelser.

Men vandløbene er styret af mere end naturlove: De er afgørende for menneskelige aktiviteter, på godt og på ondt. Derfor er juridiske vandløbslove nødvendige. Den første danske er fra 1241. Den sidste er fra 1983, og den skal afløses af en ny i 2017. Den vandløbslov, der trådte i kraft 1983, brød med mere end 700 års danske skrevne vandløbslove, der kun handlede om vandets afledning og brug: "Vandets afledning skal (fortsat) sikres, fx gennem vedligeholdelse, men der skal tages de hensyn, der er fastlagt i anden lovgivning".

Begrebet "vandløbskvalitet" kom ind i vandløbsloven: God vandkvalitet er ikke nok, der skal være gode fysiske forhold - og meget mere, se figuren. Foredraget handler om den indsats, der gennem de 30 år har vendt natur- og miljøudviklingen i vandløb til den gode side, som Natur- og landbrugskommissionen konkluderede. Der bliver i foredraget lagt stor vægt på de fluviale kræfter og deres evne til at forme vandløbet, ofte hjulpet af en restaurering, men først og fremmest hjulpet af hensigtsmæssig grødeskæring.

Med tiden er der kommet mere fokus på ådalen og på hele vandløbssystemet, især i forbindelse med øgede oversvømmelser. De 30 års indsats er ikke altid ikke gået gnidningsfrit, og der er stærke kræfter i gang for igen at flytte fokus fra miljø til afvanding.

Det er endt med, at regeringen vil lave en ny vandløbslov i 2017, og forarbejderne er begyndt. Hvad den lov kan komme til at betyde for den fortsatte udvikling i vore vandløb, vil foredragsholderen give sine begrundede bud på.

Torsdag d. 09/03 kl. 19:30, Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

2017 ekskursion til Nord Italien

Turleder: Niels Bonde

Aftenens foredrag er en introduktion til årets foreningsrejse som vil gå til det nordlige Italien med Palæontolog Niels Bonde som guide og rejseleder. Turen vil foregå med tog og lejet bus, og vi besøger naturhistoriske museer og samlinger, enkelte fossil-lokaliteter, samt kunstmuseer, og `turisteri` indlagt. Her den foreløbige plan:

- 29/9 Fly til Milano, hvor Naturhistorisk Museum og samling besøges lørdag og weekend i øvrigt kan gå med turisteri.
- 2/10 Tog til Torino og besøg på Naturhistorisk Museum
- 4/10 Tog via Milano til Bergamo og besøg på Naturhistorisk Museum
- 5/10 Bustur til lokalitet med tidlige flyveøgler og fisk fra øvre Trias.
- 6/10 Bus 150 km til Verona og besøg ved Naturhistorisk Museum og samling.
- 7/10 Turisteri og mulighed for fx. koncert el teater.
- 8/10 Ankomst til Bolcas som huser to museer m fossile fisk etc. fra M. Eocæn, verdens tidligst beskrevne fossile fauna, samt fossil-lokaliteten, nærmest en mineskakt.
- 9/10 Besøg ved Padova Naturhistorisk Museum som rummer en stor Bolca udstilling og Kvartære pattedyr.
- 10/10 Ankomst Venezia og besøg ved det store Naturhist.oriske Museum
- 11/10 Turisteri i Venezia og hen på aftenen transport til Bologna
- 12/10 Besøg på Bologna Naturhistorisk Museum
- 13/10 Transport til Firenze, Besøg ved Naturhistorisk Museum og turisteri
- 14/10 Kunstmuseer, Ponte Vecchio og turisteri.
- 15/10 Transport til Milano, evt. direkte til Malpensa lufthavn og fly hjem.

Den annoncerede rejseplan skal betragtes som foreløbig og kan ændre sig. På foredragsdagen vil detaljerne ligge klart og der vil være plads til uddybende spørgsmål om praktikaliteter med videre. Der er i skrivende stund usikkerhed om muligheden for museumsbesøg et par mandage og et muligt alternativ til Padova kunne derfor blive et besøg ved Pisa med det `skæve tårn` og et Naturhistorisk Museum.

Turens pris vil afhænge af antallet af deltagere men forsøges holdt kun lidt over 1000 kr. pr. dag for transport og indkvartering (flersengsværelser), mens fortæring og indgangsbilletter er uden for budget, og evt. behov for dobbelt eller enkeltværelse også kan koste ekstra.. Turen afholdes med 12 til omkring 20 deltagere efter princip `først til mølle`. Gældende tilmelding sker ved indbetaling af foreløbigt 16.000 kr. til Nordea 0111 - kto 83000 33410 samt email til dnf@snm.ku.dk og nielsb.pal@gmail.com . Deltagere er selv ansvarlig for det europæiske blå sygesikringskort og personlig rejseforsikring.

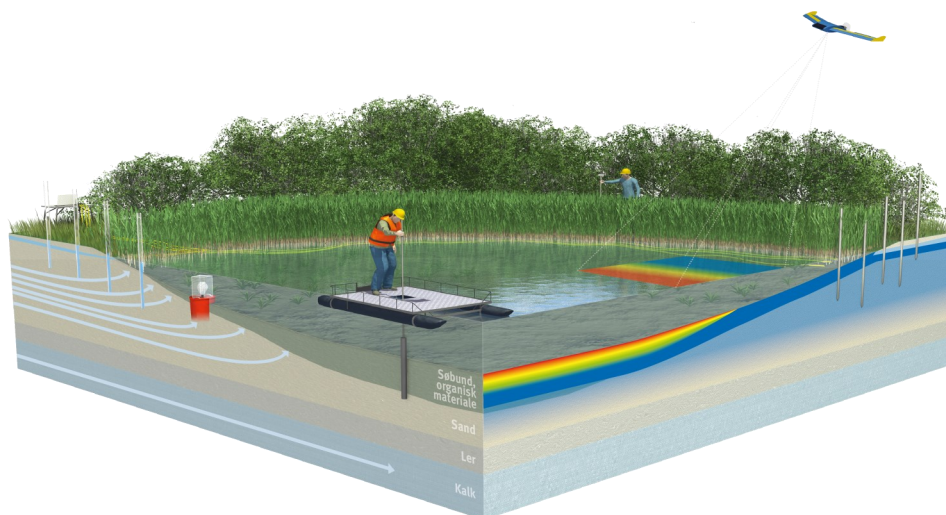
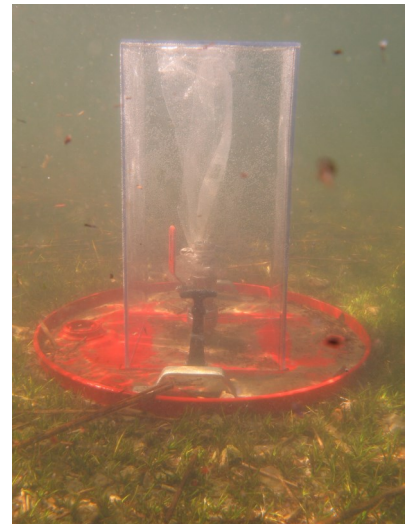
Torsdag d. 16/03 kl. 19.30, Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

Sammenhængen mellem grundvand, søer og biologiske forhold

Seniorforsker Bertel Nilsson (GEUS)

Efter ti års bevilling fra Villum Kann Rasmussen Fonden er Center for Sørestaurering (CLEAR) ved at nå sin afslutning. Formålet med centrets arbejde har været at etablere ny viden om, hvordan man kan bringe de meget næringsrige og uklare søer til en mere klarvandet tilstand og hvorledes de mere næringsfattige lobeliesøer kan sikres mod yderligere forringelse. Endelig har der i centrets forskning været fokus på at få en større viden om hvorledes grundvand, søer og biologi er koblet. Det er det sidste formål der er centrum for dette foredrag. Der gives eksempler fra arbejdet i de to jyske søer Hampen sø og Vængsø. Hampen sø er påvirket af næringsstof, der udvaskes til søen fra omkringliggende marker med konventionel landbrugsdrift via grundvandet til søens bund. Vængsø er belastet af fosforholdige geologiske aflejringer i søens omgivelser, der over en tidsskala på tusinder af år udvaskes til søen. Vængsø karakteriseres som en naturlig eutrof sø. De biologiske forhold i søerne er således betinget af forhold der sker i oplandet og det omgivende grundvand som følge af menneske- og naturskabte forhold. Problemstillingerne er komplekse og kræver et samarbejde på tværs af discipliner som geologi, hydrologi og biologi.

Fællesforedrag i selskab af Dansk Botanisk Forening

Dansk Naturhistorisk Forening, c/o Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, 2100 København Ø
dnf@snm.ku.dk   www.snm.ku.dk/dnf/

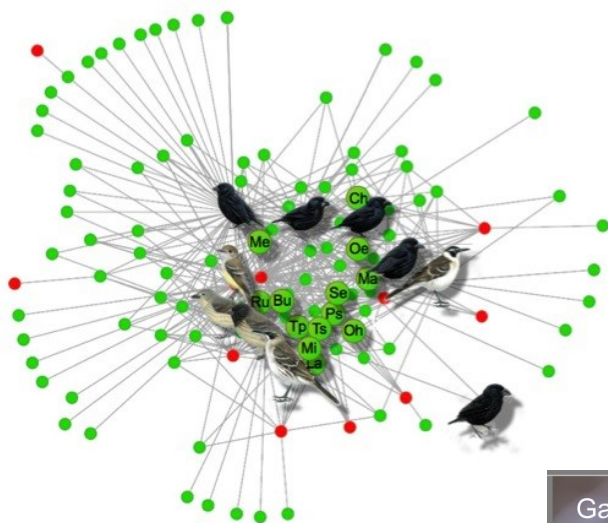
Økologiske netværk på øer

Professor Jens M. Olesen (Bioscience, Århus universitet)

Det er gammel visdom, at naturen på øer er mere simpel end på fastland, men præcist hvordan og hvorfor er dårligere undersøgt. Jeg vil fortælle om, hvordan naturen er opbygget på øer generelt og give en række eksempler fra forskellige dele af verden (især fra De kanariske Øer, Azorerne, Caribien, Galapagos, Mauritius, Indonesien og Polynesien). Jeg vil bl.a. vise, hvor afhængige øer er af det omgivende hav, og hvad trækfugle betyder for øers økologiske netværk. Endelig vil jeg vise, hvordan øer svinger mellem forskellige tilstande alt efter, om de har store rovdyr eller ej.

Galápagos-fugle som bestøvere og frøspredere – dobbeltmutualister og biotisk genbrug

Fællesforedrag i selskab af Dansk Botanisk Forening

Torsdag d. 06/04 kl. 19.30, Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

Det store ædegilde. Observationer af spækhuggere og pukkelhvaler - oven vande og undervands - i Nordnorge.

Biolog og videnskabsforfatter Hanne Strager

I 2010 blev der observeret spækhuggere og pukkelhvaler i Andfjorden i Nordnorge midt om vinteren. Det var starten på et usædvanligt naturfænomen, der foreløbig har varet i syv år. Silden trækker ind mod kysten om vinteren og har i de seneste år forekommet i så enormt antal, at et stort antal af spækhuggere, pukkelhvaler og sommetider også finhvaler har kunnet fouragere side om side. Denne relation mellem spækhuggere og sild har været kendt i århundreder og førte i 1900-tallet til en statsstøttet fangst, hvor tusindvis af spækhuggere blev skudt.

I 2016 ledede jeg en ekspedition for Statens Naturhistoriske Museum til området. Formålet med ekspeditionen var dels i samarbejde med danske og norske forskere at satellit-mærke spækhuggere, tage biopsier og Id-billeder af både spækhugger og pukkelhvaler; dels at filme hvalernes adfærd under vandet og på overfladen. I løbet af de næsten 4 uger vi var i området lykkedes det os sammen med nordmændene at mærke 15 spækhuggere og tage biosier af op mod 100 dyr. Vi fik også enestående optagelser af både spækhuggerne og pukkelhvalerne og en lidt bedre forståelse for dynamikken mellem de to arter.

Foredraget præsenterer de foreløbige resultater af forskningsprojektet og desuden vises nogle af de enestående optagelser, blandt andet filmet fra en drone, af spækhuggere og pukkelhvaler. Undervejs vil også komme ind på silden og dens vandringer og deres betydning for spækhuggerne.

Torsdag d. 20/04 kl. 19.30, Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

The allure of cave scale worms: investigating their phylogenetic positions, unique morphologies, and adaptations

PhD. Student Brett C. Gonzalez (Institute of biology , KU)

Anchialine cave habitats encompass land-locked water bodies of marine origin, partially isolated from the sea and harboring unique endemic fauna that may hold the key to elucidating evolutionary and biogeographic processes. Anchialine fauna are uniquely adapted, persisting under extreme environmental conditions, total darkness, limited oxygen, and particular hydrological and biogeochemical parameters. Unbeknown, crustaceans dominate the biodiversity, but continuous investigations have revealed a large and hidden diversity of annelids, including those known as scale worms (Aphroditiformia).

Scale worms are one of the most diverse families of annelids (<1200) found in all marine habitats, reflecting a complex evolutionary history that has permitted a vast array of adaptations and life history traits. Among this diversity are two anchialine scale worms from the family Polynoidae; *Gesiella jameensis* and *Pelagomacellicephala iliffei*, found at opposite sides of the Atlantic and in caves born of significantly different age and geology. Together, these anchialine scale worms are of putative deep-sea ancestry, classified within a subfamily known only from bathyal/ abyssal depths. Morphological examination of these anchialine cave scale worms revealed similar morphologies, including lack of eyes and pigmentation, elongated sensory appendages, and a swimming lifestyle, all that have been suggested to be troglomorphic (reductive/constructive traits) adaptations to the anchialine cave environment.

Throughout this talk, I will highlight our most recent findings, including ongoing morphological and phylogenetic investigations of scale worms from undersampled extreme environments. Our results represent the first model-based phylogeny to showcase rare anchialine genera (*Gesiella* and *Pelagomacellicephala*), being recovered within a clade of strictly deep-sea taxa. These findings support a deep-sea ancestry and a single colonization event into marine subterranean environments prior to the opening of the Atlantic. Furthermore, our access to unique and rare anchialine scale worms has allowed the first investigation among annelids to test for troglomorphy (=cave adaptations) using phylogenetic generalized linear mixed models (PGLMMs) across both behavioral and morphological traits. Results from our PGLMMs showed significant correlation between environment and dorsal cirri length, illustrating that the observed morphology within *Gesiella* and *Pelagomacellicephala* represents troglomorphic adaptations to anchialine environments and that of a swimming lifestyle.

Udsætning af elg i Lille Vildmose, Danmark

Skov- og Landskabsingeniør Jens Vinge

Baggrund

Projektarealet er beliggende i Lille Vildmose cirka 25 km sydøst for Aalborg i det nordøstlige Himmerland, Danmark. Området består udelukkende af privatejede arealer. Lille Vildmose er omfattet af en stor landskabsfredning på 76 km² med Tofte Mose, som den største og bedst bevarede højmoser i Nordvesteuropa. Fredningen har skabt mulighed for en række naturplejetiltag i området herunder etablering af et nyt vildthegegn i den del af terrænet, der kaldes Mellemområdet. Området er desuden en del af et stort Natura 2000-område: Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov, som er både habitat- og fuglebeskyttelsesområde. I Lille Vildmose foregår der i perioden 2011-2016 et EU LIFE-støttet naturgenopretningsprojekt. Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Aage V. Jensen Naturfond, Aalborg Kommune og Naturstyrelsen. Aalborg Kommune har i samarbejde med Aage V. Jensen Naturfond fået udarbejdet en videnskabelig udredning fra Københavns Universitet, der analyserer forskellige græsningsdyrs potentiale i forhold til områdets naturplejeudfordringer og økologiske rammebetingelser.

Indhegning af Mellemområdet

Elge og kronstyr er et bærende element i Mellemområdets fremtidige naturplejeindsats. Forud for dyrenes udsætning i området etableres et stormasket trådhegegn (stålgærde) med en højde på 2,5 m monteret på træpæle af robinie. Hegegnen indpasses i landskabet, så det i videst muligt omfang skjules af enten vegetation eller terrænforskelle. Den samlede hegegnslinje bliver godt 29 km lang og indhegner et område på knap 2.100 ha.

Udsætning af elge

Ifølge den nuværende tidsplan etableres hegegnen i løbet af 2015/16. Elgene planlægges importeret til Mellemområdet ultimo 2015, hvor de efter ophold i et mindre vinterhegegn kan udsluses til det store hegegn omkring medio 2016. Kronstyrerne indbringes fra de tilstødende indhegninger i Høstemark Skov og Mose og/eller Tofte Skov og Mose primo 2016.

Figur: Til venstre fremgår Mellemområdets nye indhegning (rød skravering), nordlige del af Tofte Skov og Moses eksisterende indhegning (grøn skravering) og sydlige del af Høstemark Skov og Moses eksisterende indhegning (gul skravering). Til højre fremvises to forskellige

DNF Generalforsamling

Indkaldelse til årets ordinære generalforsamling

Tid: 4. maj 2017 kl. 19.30

Mødested: Universitetsparken 15, Bygning 1, Auditorium A, 2100 København Ø

Dagsorden

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning v. Jos Kielgast
3. Fremlæggelse af revideret regnskab for DNF v. Lars Vilhelmsen
4. Fremlæggelse af revideret regnskab for Danmarks Fauna v. Lars Vilhelmsen
5. Forslag fra Bestyrelsen om nedlæggelse af separat konto for Danmarks Fauna og overførsel af midler og depot fra denne til DNFs generelle konto
6. Forslag fra medlemmerne (skal være bestyrelsen i hænde senest 4. april)
7. Valg af bestyrelsen
8. Valg af revisorer
9. Uddeling af den Schibbye'ske Præmie
10. Eventuelt

ad punkt 5) Der er udkommet 88 bind i bogserien Danmarks Fauna 1907-2004; serien udgives af DNF. På DK Faunas konto stod der pr. 1/1 2017 ca. 120.000 DKK. Der er ikke umiddelbart udsigt til, at der kommer flere bind. Bestyrelsen foreslår derfor, at indhold af DK Faunas konto og det tilhørende depot overføres til DNFs andre konti, hvor de kan anvendes til andre af foreningens aktiviteter (rejselægater, årsskrift mm.)

ad punkt 7) Følgende bestyrelsesmedlemmer er på valg i år: Jos Kielgast, Niels Bonde, Jette Eibye-Jacobsen, Zandra Sigvardt og Signe Frost. Følgende stiller op som nye bestyrelsesmedlemmer: Jens Høeg, Morten Simonsen

Schibbye'ske Præmie 2017

Hermed indkaldes indstillinger til årets Schibbye'ske Præmielegat

---

Dansk Naturhistorisk Forening varetager det Schibbye'ske Præmielegat som i forbindelse med foreningens generalforsamling kan uddeles til en særlig fremtrædende yngre forsker. Legatet gives for et arbejde der udemærker sig indenfor en af de naturhistoriske discipliner: zoologi, botanik og geologi – eller en kombination af disse. Kandidater melder ikke sig selv, men indstilles til bestyrelsen af en person i det relevante miljø. Udover æren følger der 2.000 kr. med præmien.

Udgangspunktet for tildelingen er et videnskabeligt arbejde publiceret inden for de tre foregående år (2014-17). Præmiemodtageren må ikke have været fastansat i en videnskabelig stilling på det tidspunkt hvor arbejdet blev udført. I denne sammenhæng betragtes PhD-studerende ikke som fastansatte. Kandidaten behøver ikke være medlem af Dansk Naturhistorisk Forening. Der må gerne være tale om en artikel skrevet af flere forfattere, men i så fald skal det være tydeligt at kandidaten har været primus motor i arbejdet. Det præmierede arbejde skal være publiceret eller accepteret til publikation.

Indstilling og et eksemplar af det indstillede videnskabelige arbejde (som pdf) sendes senest mandag d. 4. april 2017 til Dansk Naturhistorisk Forening på e-mail til dnf@snm.ku.dk. Foreningens generalforsamling finder sted den 4. maj 2017 kl. 19:30

Kontakt: DNFs bestyrelse/formand Jos Kielgast - dnf@snm.ku.dk

Mailingliste

Til medlemmer som endnu ikke har registreret deres email vil vi gerne endnu engang opfordre til det. Registrering gøres nemmest ved at gå ind på foreningens hjemmeside (<http://dnf.ku.dk/maillingliste/>) og indskrive 1) Navn, 2) E-mail adresse, i de dertil indrettede felter – det tager max. 1 minut.

Vi lover naturligvis at medlemmers email-adresser udelukkende vil blive anvendt til at informere om foreningsrelaterede aktiviteter, aflysninger og lignende.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen